

מראי מקומות- נדה ב'

שמאי

שראתה עכשיו שלא בהרגשה, דיש מקום לומר דמדלא ארגשה עכשיו, ומ"מ ראתה, יש לדון דגם מעיקרא הרגישה, אלא אפי' אם ארגשה, לא תלינן דראתה רק עכשיו, ולא מקודם, אלא אמרי' דיש לחוש דגם מעיקרא ראתה, מפקידה לפקידה. וע' בחזון איש (יו"ד צ"ו, י"א) דדן בזה, וכ' דלכאו' רק ע"י בדיקה ס"ל להלל דצריך לטמא למפרע, אבל אם הרגישה, אמרי' דאין שייך עוד בדיקה על למפרע, ולכן טהורה עד שעת ההרגשה. ומה ששמאי ס"ל דבעלמא ג"כ דייה שעתה, היינו משום דאמרי' דמסתמא הרגישה בשעת בדיקה, ולכן דייה שעתה משעת בדיקה.

(ד) **אלא מעת לעת- כ' תוס'** דמבואר בגמ' דכל זה רק לענין תרומה וקדשים, אבל לענין חולין, מוקמינן על חזקה ודי' שעתה. והק', מ"ש מכל ס"ט ברה"י דילפי' מסוטה דטמא ודאי. ותי' דלא ילפי' מסוטה לטמא למפרע. ושוב הק' דהא מבואר בגמ' דאף ברה"ר מחמירין בתרומה וקדשים שהוא ספק טמא, ולמה, הרי קיי"ל דס"ט ברה"ר טהור, ובפרט י"ל כן הכא דטומאת מעל"ע קיל טפי. ותי' דאין כאן חזקת טהרה, כיון דראתה מגופה. ואע"ג דבסוטה מטהרין ברה"ר אף בלא חזקה, מ"מ שאני הכא דעכשיו ודאי טמאה, ולא אמרי' דס"ט ברה"ר טהורה א"כ שייך לומר דאף עכשיו טהור. עוד תי' דלא אמרי' דס"ט ברה"ר טהור אלא בטומאת מגע, אבל בטומאת ראי' לא אמרי' כן. **וע' בערוך לנר** שהק' דמשמע מתוס' דילפי' ספק טומאה מסוטה דטמא, וגם ס"ט ברה"ר דטהור, וממ"נ, מהו הסברא חיצונה, שהוא טמא או שהוא טהור, ולמה צריך לילף שניהם. ותי' דמבואר בתוס' בסוטה (כח: ד"ה אינו דין) דמסברא הייתי אומר דכל ספק טומאה טהור, ולכן גלי קרא בסוטה דטמא, וילפי' כל ספק טומאה ברה"י שם. אכן ה"א דגם ס"ט ברה"ר ילפי' משם וממילא הוי טמא, ולכן צריך ילפותא דברה"ר טהור.

(ה) **ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעת לעת- פרש"י**, שאם זמן פקידה לפקידה מועט מזמן

(א) **שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן- יש לע'**, הרי לשון "דיין שעתן" משמע דקאי על מי דס"ל דצריך לחוש טפי, וע"ז אמר דדיין שעתן, אבל הרי אין מי שאמר כלום קודם שמאי. וכ' הרמב"ן דכוונת שמאי הי' לומר דבאמת הי' מקום להחמיר כהלל וחכמים, לכן קאמר דדיין שעתן, ואי"צ להחמיר כ"כ. עוד כ' הרמב"ן די"מ דדיין שעתן עכ"פ לחוש למפרע שיעור וסת, שהכל מודים שטמאה אף לשרוף, ואי"צ להחמיר טפי מזה, וכ' הרמב"ן דאינו נכון, אולם ע' בריטב"א שכ' על דרך זה. עוד כ' הריטב"א דבאמת בכל מקום הי' הלל מדבר תחלה, אלא מתוך ענותנותו, הי' מקדים דברי שמאי לדבריו, וכדאי' בפ"ק דעירובין לענין תלמידיהם, וא"כ שפיר אמר שמאי דיין שעתן, רק דהתנא הקדים דבריו לדברי הלל.

(ב) **דיין שעתן- פרש"י**, די לנו אם תטמא משעת ראי' ואילך, ולא אמרי' דכי היכי דהשתא אשתכח דם בבית החיצון, אי הוה בדקה מקמי הכי נמי הי' אשתכח. והעיר המהר"ם, למה פרש"י דמיירי שבדקה עצמה עכשיו, לימא דמיירי דעכשיו ראתה, ואינה טמאה למפרע מיד לאחר בדיקתה הקודם. ותי' שהי' ק' לרש"י לשון המשנה "דיין שעתן", דמשמע דדי לנו אם מחמירין עליה לטמא מכאן ולהבא (ע' לעיל). אבל איזה חומרא היא זו, הרי ודאי צריכה לטמא מכאן ולהבא. וע"ז תי' רש"י דלא מיירי דראתה, אלא מיירי דבדקה עצמה, ומחמירין עליה לטמא כל הטומאות משעת תחלת הבדיקה ואילך, וע"ז אמרי' דדיין להחמיר עליה כזה ולא טפי. עוד כ' דבאמת יש סברא להחמיר טפי, דכי היכי דלא מצאה הדם עכשיו ע"י ראי', אלא ע"י בדיקה, יש לחוש דבאמת הדם הי' שם מעיקרא הרבה, ואפ"ה אמרי' דדיין שעתה, וכ"ש אם ראתה דאמרי' דיין שעתה.

(ג) **הלל אומר מפקידה לפקידה, ואפי' לימים הרבה- כ' המאירי** דלא אמרי' דזהו רק היכא

מעט לעת, וכו', דאמרי' לקמן במתני' דפעמים צריכה להיות בודקת, בשחרית ובין השמשות. והעיר המהר"ם, למה רש"י הביא דברי מתני' זו כאן. ותי' דרש"י ס"ל דדוקא בדיקת שחרית וערבית שתקנו חז"ל, מדקדקת בהם ויכולה למעט טומאתה על ידן, אבל בבדיקה אחרת לא. וכ' הערוך לנר דנראה דדוחק הוא לפרש כן בדעת רש"י, חידוש שאין לה רמז בשום מקום. ולכן כ' לפרש דמה שנקט רש"י כן, היינו משום דכל הטעם דמטמאה מעל"ע, היינו משום דאם אינה בודקת כראוי, הפסידה עונה, וטמאה מעט לעת. ולכן נקט רש"י הך מתני', לפרש דאם בדקה כתקנת חכמים לא הפסידה.

(ו) והמשמשת בעדים הר"ז כפקידה, וממעטת על יד מעט לעת ועל יד מפקידה לפקידה-יש לע', מהו החידוש בזה. וכ' המהר"ם דבא להשמיענו לענין הבדיקה קודם תשמיש, דלא אמרי' דכיון דמהומה לביתה, אימא לא בדקה כראוי. ולענין הבדיקה שאחר תשמיש, אשמעינן דלא אמרי' דדלמא ראתה טיפת דם כחרדל, וחפהו שכב"ז, קמ"ל.

(ז) אע"פ שאמרו מטמאה מעל"ע-פרש"י, אשאיין לה וסת קאי. ויש לע', הרי זה פשוט, שהרי אם יש לה וסת, די' שעתה. וכ' החשק שלמה דרש"י בא להוציא מדעת הפיה"מ להרמב"ם, שכ' דאע"פ דאמרי' דאשה שיש לה וסת דיה שעתה, זהו רק לענין טהרות, אבל לאדם וכלים מטמאה מעל"ע. ולדעתו י"ל דמה דתנן אע"פ שאמרו מטמאה מעל"ע, קאי אף באשה שיש לה וסת, קמ"ל רש"י דעל אשה שאין לה וסת קאי.

(ח) מ"ט דשמאי-הק' הרשב"א, הא טעמי' דשמאי טעמא תריצא, דהא בחזקת טהרה עומדת, רק שהחמירו לענין טהרות לתלות בטומאה למפרע. ותי' דמ"מ לפרושי מתני' קא בעי, מ"ט אחמור בה הלל וחכמים ועבדו סייג, ואילו שמאי לא עבד סייג כלל.

(ט) העמד אשה על חזקתה, ואשה בחזקת טהרה עומדת-העיר המהר"ם, למה לא אמרי' דטהרות בחזקת טהרה עומדות, דזהו חזקה עדיף מחזקת האשה, דהא אשה חזיא מגופה.

וגם להלל יש להק', למה לא אמרי' דטהרות בחזקתן הן עומדות. ותי' דלא חשיבא כל שלא הי' שעה מבוררת, ולגבי האשה, הרי היתה לה שעה מבוררת בטהרה, דהיינו בדבדקה עצמה לפני זה והיתה טהורה, אבל בטהרות ליכא שעה מבוררת כ"כ, לכך לא חשיבא חזקה. והתוס' רי"ד כ' דלא שייך לומר דהעמד טהרות על חזקתן אלא היכא דאיכא ספק מגע, אבל היכא דאיכא ודאי מגע, והספק הוא רק באם המגע הי' טהור או טמא, בזה לא שייך לומר העמד הטהרות על חזקתן, אלא רק שייך להעמד האשה על חזקתה. וע"ע בחכמת בצלאל שהאריך בקו' זה של המהר"ם, והביא מהרא"ם (בשור"ת מים עמוקים סי' כ"א) שלא אמרי' דהעמד דבר על חזקתו אא"כ הי' הספק נולד באותו דבר, אבל כאן, הספק לא נולד בהטהרות, אלא בהאשה, ולכן אין מעמידין הטהרות על חזקתן (וע' לקמן סברא כזה מהריטב"א). והוסיף, דודאי יכולים לקחת חזקת טהרות לסניף לחזקת אשה, אבל לא למיחשבה לחזקה בפנ"ע.

(י) אבל איתתא, כיון דמגופה קחזיא, לא אמרי' אוקמה אחזקתה-כ' הרמב"ן דמה דגם בחולין לא אמרי' דכיון דמגופה קחזיא לא אוקמינן לה אחזקתה, היינו משום דכיון דלא מכרעת מילתא לטומאה, מוקמינן הטהרות על חזקתייהו, ורק בתרומה וקדשים עבוד בהו רבנן מעלה. אולם ע' בריטב"א ועוד ראשונים דלכאו' משמע מדבריהם דסברא זו גופא דמגופה קחזיא אינו חשש גמור, אלא מעלה הוא דעשו בתרומה וקדשים. וע"ע ברמב"ן שהביא מיש מפרשין דמה דאמרי' דבחולין לא חיישינן, היינו משום דאע"ג דליכא חזקה, מ"מ הרי ילפי' מסוטה דספק טומאה אין מטמאין למפרע אלא מכאן ולהבא, ורק משום מעלה דקדשים הוא דחיישינן, וע"ע לקמן בכל זה.

(יא) דכיון דמגופא קחזיא, וכו'-פרש"י, מועדה ועלולה היא לכך אין לה חזקת טהרה. וע' במהרצ"ח שכ' לפרש דכוונתו לומר דחזקה העשויה להשתנות לאו חזקה היא. וע' בשב שמעתתא (ג', ט), שהביא מש"כ בשור"ת מהרי"ט (א', י"א), דלמדין מכאן דכל חזקה

לעת שבנדה טהור ברה"ר, היינו אף להלל, דאילו הי' ס"ל להלל, דטמא, נמצא ספק טומאה ברה"ר דטמא אע"פ דלא משוינן ליה כודאי, אע"כ דאף להלל טהור. וע"ש מש"כ עוד בזה, דתלוי בגירסת רש"י בהסוגיא.

טו) משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל- הק' הריטב"א בקידושין (ע"ט, הובא בחי' מהר"ם שיק כאן), אמאי לא ניזיל בתר חזקת טהרות. ותי' דכיון דודאי נגע, שוב אין להם חזקה. ובריטב"א בערוכין (לו.) הביא עוד תי' מהר"ם בר שנאור דבכל מקום אין לנו לדון החזקה אלא ממקום שנולד הספק ממנו, אבל אם הדבר שנולד ממנו הספק מצד עצמו אסור או מותר, אין יכולין לנהוג ע"פ חזקת טומאה או טהרה של הדבר ששוב נגע בו.

טז) אדרבה, העמד מקוה על חזקתו ואימא לא חסר- פי' המהר"ם, דהיינו דכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי, למה אמרי' שהוא ודאי טמא, לימא דספק הוא, דהא איכא חזקה כנגד חזקה, וכן פי' המהרש"א. אולם ע' בתוס' הרא"ש שפי' דקו' הגמ' הוא שצריך להיות טהור לגמרי, שהרי טבל לפנינו, אלא שאנו אומרים דשמא לא טבל טבילה גמורה, בזה אמרי' דנעמיד המקוה על חזקתו. וכ' החכמת בצלאל לפרש הגמ' ע"פ הר"מ בר שנאור שהבאנו לעיל, דהעיקר תלוי במקור הספק, ומקור הספק כאן הוא המקוה, וא"כ שפיר פריך דאם אזלי' בתר מקור לידת הספק, יהי' טהור ודאי, ואולי זהו באמת כוונת תוס' הרא"ש. וע"ע בשו"ת מהרי"ט (חו"מ סוס"י כ') שכ' דמבואר מכאן דאם לא הי' חסר לפניך, היינו סומכין על החזקה של המקוה כנגד חזקה של הטמא, והוא משום דחזקת המקוה הוי חזקת הגוף, וחזקת הטמא היינו חזקה דדינא, וחזקת הגוף עדיף מחזקה דדינא.

יז) הרי חסר לפניך- ע' בשב שמעתתא (ג', ט"ז), שכ' להסתפק בביאור דבר זה. האם אמרי' דכיון דכנגד חזקת המקוה יש חזקת טומאה, ונשאר בחזקה דהשתא דחסר לפניך, ואזלי' בתר חזקה דהשתא. או דלמא, לעולם לא אזלי' בתר חזקה דהשתא, אלא אמרי' דכיון

העשוי' להשתנות לאו חזקה היא, כיון דמעיקרא נמי להכי קיימא. וכ' דלכן כל חזקה שהיא תלוי' בזמן לאו חזקה מקרי. ולפי"ז, מה דאמרי' דרק בתרומה וקדשים טמאה למפרע, היינו כמש"כ תוס', דלא ילפי' מסוטה לטמא למפרע היכא דבאותה שעה עדיין לא הי' שום ספק טומאה. וע"ש (ג', י'), שכ' הש"ש להוכיח דבאמת חזקה העשוי' להשתנות חשיב חזקה, ולכן אינו אסור על בעלה, וע"כ מה דאסור כאן, היינו משום חומרא של קדשים. וע"ע ברש"ש שכ' באמת להק' מכאן על הט"ז (יו"ד שצ"ז) דס"ל דחזקה העשוי' להשתנות לאו חזקה הוא, דמבואר בסוגיין דמעיקר הדין חזקה העשוי' להשתנות חזקה היא, ורק דמחומר דתרומה וקדשים החמירו שלא לסמוך על חזקה זו. וע"ע בתוס' הרא"ש שפי' הא דמגופא קחזיא, דהיינו דשכיחי בה דם תדיר, ומשמע מדבריו שצירוף הוא מהא דאתי מגופא ומהא דשכיחי דם תדיר.

יב) כל טהרות שנעשו על גביו, וכו'- פרש"י, טהרות שנשתמשו בכלים שטבלו בו. וכ' הט"ז (יו"ד א', ו'), על דברי רש"י בגיטין שכ' כדבריו כאן), דמבואר מדברי רש"י, דאף שיש לטהרות עצמן חזקת טהרה, מ"מ כיון דאיכא ריעותא במקוה ובטבל שם, אמרי' דדינן להיות טמא.

יג) בין ברה"ר בין ברה"י טמאות- פרש"י, בין שהמקוה עומד ברה"ר דקיי"ל דספקו טהור, הכא טמא, משום דכאן לאו ספק הוא אלא ודאי, כדמפרש בהמשך המשנה. והק' התוס' רי"ד, הא לא מפלגינן בין רה"י לרה"ר אלא גבי טהרות אי קיימי ברה"י אי קיימי ברה"ר ונולד בה ספק מגע, אבל המקוה כל היכא דאיתא לא אכפ"ל. ולכן פי' דמה דאמרי' דבין ברה"ר ובין ברה"י, על הטהרות קאי, שנעשו באותן כלים והוטבלו שם, בין אם היו הטהרות ברה"י או ברה"ר, ואע"ג דכל ספק מגע ברה"ר טהור, הכא טמא, משום דלא חשבינן ליה ספיקא אלא ודאי.

יד) ואילו הכא טומאה ודאי- פרש"י, מדקתני ברה"ר טמא, אלמא כודאי משוי' לה. וכ' המהרש"א דלפי"ז צ"ל דמה דאמרי' דמעת

דחסר לפניך, נמצא שיש ריעותא בחזקה דמעיקרא, וממילא אזלי' בתר חזקת טומאה.

יח) דתנן, הי' בודק את החבית להיות מפריש עלי' תרומה והולך, ואח"כ נמצא חומץ, וכו'- ע' בחכמת בצלאל שהביא מה שהק' הר"ש במעשר שני (ג', י"ב), הא צריך להיות תרומה מן המוקף, ואיך אפשר שלא ידע אם חומץ הוא או יין. ותי' הר"ש דמיירי שעדיין לא סתם את החבית במגופה, וא"כ בכה"ג תורם מא' על הכל, דאז לא בעינן מוקף בנגיעה ממש, וא"כ מיירי הכא בזה, ושפיר חשיב מוקף. עוד תי' החכמ"ב דמיירי בשבת או ערב שבת, דאז מותר שלא מן המוקף. וע"ש עוד מה שתי' בזה.

ט) מקוה שנמדד ונמצא חסר, וכו', ר"ש אומר ברה"ר טהורות ברה"י תולין- פי' תוס', דרבנן ס"ל דהוי תרתי לריעותא, ולכן הוי ודאי טמא ולא ספק. אבל ר"ש ס"ל דהוי ספק, דלית לי' טעמא דהר חסר לפניך, דאמרי' דהשתא הוא דחסר, וא"כ איכא למימר דהעמד מקוה על חזקתו והי' שלם, וכנגדו העמד טמא על חזקתו, ולכך חשיב ספק. אולם ע' בר"ן בריש ג. שכ' לפרש דס"ל לר"ש דילפי' מסוטה דברה"ר טהור אא"כ הוא ודאי גמור, שהרי ספק סוטה הוא נוטה טפי לטומאה, שהרי רגלים לדבר, ומ"מ ברה"ר טהור. וא"כ, ה"ה היכא דאיכא תרתי לריעותא, אף דנוטה לצד האיסור, מ"מ כיון דסכ"ס לאו ודאי גמור הוא, א"כ הו"ל דינו טהור.